

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ "ПРО НЕВІДКЛАДНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПРИСКОРЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ"

З метою забезпечення реалізації державної аграрної політики, прискорення реформування та розвитку аграрного сектора економіки на засадах приватної власності, відповідно до частини четвертої статті 13 та керуючись статтею 102 Конституції України **ПОСТАНОВЛЯЮ:**

1. Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним та Севастопольській міській державним адміністраціям здійснити організаційні заходи щодо:

а) реформування протягом грудня 1999 — квітня 2000 року колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю та майно шляхом:

- забезпечення всім членам колективних сільськогосподарських підприємств права вільного виходу з цих підприємств із земельними частками (паями) і майновими паями та створення на їх основі приватних (приватно-орендних) підприємств, селянських (фермерських) господарств, господарських товариств, сільськогосподарських кооперативів, інших суб'єктів господарювання, заснованих на приватній власності (далі — приватні формування). Це право, гарантоване частиною другою статті 14 Конституції України, не може бути обмежено рішеннями загальних зборів членів колективних сільськогосподарських підприємств або будь-якими іншими рішеннями;
- сприяння керівникам і спеціалістам колективних сільськогосподарських підприємств, що реформуються, у реорганізації за-

значених підприємств і створенні на їх базі приватних формувань;

- запровадження обов'язкового укладання підприємствами, установами, організаціями, які використовують землю для сільськогосподарських потреб, договорів оренди земельної частки (паю), майнового паю з власниками цих часток, паїв з виплатою орендної плати у натуральній або грошовій формах;

- забезпечення встановлення сторонами договору оренди земельної частки (паю) розміру плати за її оренду на рівні не менше одного відсотка визначеної відповідно до законодавства вартості орендованої земельної частки (паю);

- збереження, по можливості, цілісності господарського використання приватними формуваннями землі та майна колишніх колективних сільськогосподарських підприємств на основі оренди земельних часток (паїв) і майнових паїв у групі власників цих часток, паїв;

- запровадження спрощеного порядку реєстрації договорів оренди земельної частки (паю) та майнового паю органами місцевого самоврядування;

- виділення єдиним масивом земельних ділянок групі власників земельних часток (паїв), яка звернулася із заявами про відведення земельних

ділянок в натурі, з метою спільного використання або надання в оренду цих ділянок;

- забезпечення суворого додержання встановленого порядку відведення в натурі земельних ділянок власникам земельних часток (паїв), у разі їх виходу з колективних сільськогосподарських підприємств;

- зменшення вартості виготовлення документів, необхідних для одержання державного акта на право приватної власності на землю, для осіб, що виявили бажання одержати такий акт за плату, до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- передачі окремих будівель, споруд, техніки, робочої і продуктивної худоби, птиці, знарядь праці тощо членам колективних сільськогосподарських підприємств — власникам земельних часток (паїв), які подали в установленому порядку заяву про відведення земельної ділянки в натурі, у рахунок погашення належних їм майнових паїв;

б) підтримки розвитку особистих підсобних господарств громадян та селянських (фермерських) господарств шляхом:

- надання громадянам, яким у встановленому порядку із земель колективного сільськогосподарського підприємства відведено земельні ділянки в натурі на основі земельної частки (паю), можливості розширювати особисті підсобні господарства без створення юридичної особи за рахунок цих ділянок, а також одержання при виході з зазначених підприємств майнових паїв;

- реалізації громадянами та селянськими (фермерськими) господарствами права вільного викупу земельних ділянок, що надані їм у корис-

тування (понад норму, яка приватизується безкоштовно), за ціною не нижче визначеної в установленому порядку грошової оцінки землі;

- створення поблизу населених пунктів із земель запасу та резервного фонду громадських пасовищ для випасання худоби;

- створення селянами та суб'єктами господарювання обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій;

в) забезпечення протягом 2000-2002 років видачі в установленому порядку державних актів на право приватної власності на землю усім бажаним власникам сертифікатів на право на земельну частку (пай);

г) участі на конкурсних засадах сільськогосподарських підприємств, заснованих на приватній власності, у виконанні державних програм, фінансування яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів;

д) прискорення у 2000 році формування необхідної інфраструктури аграрного ринку, в тому числі товарних бірж, оптових ринків, агроторгових домів, аукціонів, ярмарків, заготівельних кооперативів, підприємств фірмової торгівлі тощо, яка б забезпечувала заготівлю і реалізацію продукції всіх секторів агропромислового виробництва та постачання їм необхідних матеріально-технічних ресурсів та сировини.

2. Запровадити на національних та регіональних каналах телебачення і радіомовлення, у газеті „Урядовий кур'єр“, друкованих виданнях, заснованими якими є Рада міністрів Автономної Республіки Крим, області, Севастопольська міська та районні державні адміністрації, постійне висвітлення питань здійснення

аграрної реформи в Україні, в тому числі реалізації положень цього Указу, а також ведення відповідних програм аграрної тематики.

3. У ході реалізації положень цього Указу, інших актів Президента України щодо реформування колективних сільськогосподарських підприємств та створення приватних (приватно-орендних) сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств, господарських товариств, сільськогосподарських кооперативів, інших суб'єктів господарювання, які заснуються на приватній власності, а також під час укладення договорів оренди земельних часток (паїв) виходити з того, що сертифікат на право на земельну частку (пай) є правостановлюючим документом,

що засвідчує право володіти, користуватися та розпоряджатися зазначеною часткою.

4. Кабінету Міністрів України:

- розробити та запровадити, починаючи з 2000 року, порядок відображення в балансах сільськогосподарських підприємств вартості землі, що перебуває у їх власності, в обліку — площі орендованої землі, у собівартості сільськогосподарської продукції — орендної плати, а також удосконалити статистичну звітність щодо діяльності господарств приватного сектора;
- забезпечити у двомісячний строк підготовку та прийняття в установленому порядку нормативно-правових актів, що впливають з цього Указу.

Президент України Л. КУЧМА

КОРОТКІ КОМЕНТАРІ ДО УКАЗУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ "ПРО НЕВІДКЛАДНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПРИСКОРЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ"

Дема Д.І.

Як на мою думку, цей указ є продовженням раніше виданих нормативних документів щодо реформування аграрного сектора економіки. Введення його в дію підкреслює курс Президента на ринкові перетворення, включаючи земельні відносини. Адже дійсно неможливо будувати ринкову економіку, коли один із найважливіших її елементів – земля, не є товаром. Виконання заходів, передбачених в указі, надає можливість перетворити землю в товар, про що свідчить необхідність розробки та запровадження, починаючи з 2000 року, порядку відображення в балансах сільськогосподарських підприємств вартості землі. Противники землі, як товару, основним своїм аргументом вважають можливість викупу землі тільовим капіталом. Щоб цього не сталося, необхідно розробити закон «Про купівлю-продаж землі», де слід передбачити ряд положень, які повинні запобігти спекуляції землею. Насамперед, в цьому законі необхідно передбачити, що сільськогосподарські угіддя повинні використовуватися тільки за призначенням, тобто куплена земля не може бути об'єктом безперервного процесу її реалізації. У законі слід обґрунтувати термін, який надається власнику для її введення в експлуатацію та подальшого перепродажу, наприклад, п'ять років. Якщо протягом

цього терміну власник не виробляє сільськогосподарську продукцію, земля може бути конфіскована державою і продана іншому власнику. Винятком з цього можуть бути випадки, коли земля придбана для заліснення, створення заказників, заповідників, парків, мисливських господарств, чи виведена з обігу на консервацію.

Також цей Указ направлений на виконання раніше виданих Президентом України нормативних документів щодо реформування сільськогосподарських підприємств у частині передачі землі в приватну власність. Адже поділ майна і землі колективних підприємств закінчувався, як правило, видачею відповідних сертифікатів без видачі державного акту на право приватної власності на землю. Сьогодні указом визначено фінансову сторону виготовлення державного акту на право приватної власності на землю. Це дає можливість багатьом громадянам країни використати їх конституційне право на володіння землею.

З іншої сторони, виконання положень указу вимагає завершення реформування колективних сільськогосподарських підприємств шляхом створення підприємств нового типу, заснованих на приватній власності. Такими підприємствами можуть бути індивідуальні та фермерські господарства, спілки, това-

ривства та сільськогосподарські корпорації. Кожна з цих форм займе своє місце в аграрному виробництві. Звичайно, майбутнє за сільськогосподарськими корпораціями, які об'єднують індивідуальних власників землі і майна. Кожний член буде мати право на відповідну частку прибутку корпорації в залежності від переданої до неї землі та іншого майна. Звичайно, створення підприємств, заснованих на приватній власності окремих громадян, буде вимагати зміни їх оподаткування. У цих умовах, платником податків будуть не підприємства, а громадяни-співвласники, які створили ці підприємства. Тобто, буде перенесено податковий тягар з підприємств на доходи працівників, що утворили такі підприємства.

Указ Президента України Л. Кучми "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" (у подальшому Указ), як наголошено в самому документі, спрямований на реалізацію державної аграрної політики, прискорення реформування та розвитку аграрного сектора економіки на засадах приватної власності.

Даний Указ покладає на виконавчу владу на місцях обов'язок протягом грудня 1999-квітня 2000 року забезпечити реформування колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю. Суть даного реформування полягає в тому, що кожний член КСП має право вийти з даного підприємства зі своїм земельним та майновим

Що принесе державі та сільським жителям країни виконання рішень цього указу? По-перше, держава в якійсь мірі поверне сільським жителям за їх сімдесятирічну важку працю частку створеного ними багатства. По-друге, надасть можливість громадянам самостійно розпоряджатися цим багатством – майном, землею. По-третє, повернення громадянам землі та іншого майна створить умови для відродження господаря і власника, який відновить ефективне господарювання. По-четверте, передана у власність громадянам земля створить надійне джерело надходжень до бюджету від оподаткування цієї власності та одержаних за їх допомогою доходів.

**Поліщук М.П.,
Сайкевич О.Д.**

паєм, причому ні загальні збори членів КСП, ні інші органи не можуть йому в цьому перешкодити.

Члени КСП, які стали власниками земельної ділянки (поки що для цього необхідно лише мати сертифікат на право на земельну частку) і вирішили віддати цю ділянку в оренду, мають укласти договір оренди земельної частки або майнового паю з підприємством чи фермою, які використовують землю для сільськогосподарських потреб. У цьому договорі має бути визначений розмір орендної плати. Указ не регламентує випадку, якщо земельна ділянка надається в оренду підприємству, яке використовує її не для сільськогосподарських потреб або у випадку передачі землі в оренду іншій фізичній особі.

Сертифікат на право на земельну частку можна перетворити на державний акт на право приватної власності на землю. Для цього власнику сертифіката на сьогодні необхідно заплатити 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Указ рекомендує органам виконавчої влади сприяти збереженню цілісності господарського використання землі та майна колишніх КСП, спрощенню порядку реєстрації договорів оренди, виділенню єдиним масивом земельних ділянок груп осіб, які цього забажають.

Члени КСП, які вирішили вийти зі складу КСП і обробляти

земельну ділянку самостійно, можуть приєднати її до ділянки землі підсобного господарства і використовувати її без створення юридичної особи. Надається також громадянам право вільного викупу земельної ділянки, що надані їм у користування понад норму, за ціною не нижче визначеної в установленому порядку грошової оцінки землі. Указ передбачає широку участь селян у створенні і функціонуванні сервісних та інших кооперативів.

Вважаємо, що Указ Президента створює базу для ефективного господарювання на селі.

Ткачук В.І.

Криза аграрних відносин під впливом економічних, політичних, соціальних, кадрових та інших чинників поступово поглиблюється. На сучасному етапі вона набула загрозливого характеру для економічної незалежності України. Розуміючи це, Президент України 3 грудня 1999 року видав Указ "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки". Як на мою думку, даний Указ повинен стати основним економічним важелом у вирішенні аграрного питання.

Одним з основних положень Указу є те, що в ньому передбачено створення нових господарських формувань на принципово новій економічній основі, на засадах приватної власності на землю і майно. Це положення повністю відповідає другій частині статті 14-ї Конституції України.

Указ передбачає збереження цілісності майнових і земельних комплексів колишніх КСП. У реалізації цього Указу Президент держави великої надії покладає на керівників і спеціалістів КСП, що реформуються. Адже переважна більшість їх повинна стати на чолі господарських формувань і забезпечити в нових економічних умовах ефективне використання їх ресурсного потенціалу.

Особливо важливим для пенсіонерів є те, що Указ Президента передбачає вільний вихід з КСП з передачею земельного та майнового паю в оренду, де орендна плата за пай буде значним додатком до пенсії. Орендар, згідно з договором оренди, повинен виплатити орендну плату не нижче одного відсотка вартості орендованої землі.

Президент даним документом передбачає формування інфраструктури аграрного ринку,

яка повинна забезпечити заготівлю та реалізацію продукції, а селу реалізувати матеріально-технічні ресурси.

Указ Президента – це тільки перший крок довгого і складного шляху, який слід подолати, реформуючи виробничі відносини в аграрному секторі економіки. Цей шлях буде ускладнюватись багатьма негативними обставинами.

По-перше, надзвичайною життєвістю економічних, соціальних, психологічних, правових, кадрових причин, які вимагають окремого вивчення кожної з них зокрема і в сукупності.

По-друге, кризовий стан посилюється відсутністю чіткої державної аграрної політики. Все ще не відпрацьована і не схвалена на найвищому законодавчому рівні її наукова концепція. А відсутність стратегії розвитку аграрного сектора економіки змушує діяти напромацьки, шляхом проб і помилок.

По-третє, на можливості і конкретні підходи до виходу з кризи

аграрного комплексу негативно впливає глибоке протистояння різних політичних сил у питанні щодо майбутнього українського села. Це є великим гальмом створення механізму подолання аграрної кризи.

По-четверте, на подолання кризи негативно впливає такий психологічний чинник як практично повна втрата селянином довір'я до влади і надії на своє краще майбутнє. Багаторічний обман селянства не минувся безслідно ні для нього самого, ні для суспільства в цілому.

Посудання перелічених та інших причин роблять подолання кризи складним і затяжним процесом. Таким чином, розвиток сільського господарства України на приватній основі є складною соціально-економічною проблемою. Вирішення цієї проблеми хоча і вимагає певного часу, напруженої роботи, консенсусу в суспільстві і ефективних рішень влади, проте є реальним і багатообіцяючим.

Дема Д.І. - в.о. професора, завідувач кафедри фінансів і аудиту ДААУ.

Поліщук М.П. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій ДААУ.

Сайкевич О.Д. - старший викладач кафедри зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Ткачук В.І. - кандидат економічних наук, декан факультету аграрного менеджменту.